

Wandeling 21

Straten, de Mortelen en Notel (4,3 of 8,3 of 10,3 km)

Een monument is iets dat de herinnering doet voortleven. In Eindhoven hebben die veelal te maken met een rijk industrieel verleden. Als je er 68 jaar gewoond hebt en daarvan 40 jaar bij Philips werkte, zijn er veel 'monumenten' – al dan niet officieel geregistreerd. In de laatste twee wandelingen uit deze serie worden dan ook 'monumenten' gecombineerd met 'groen'.

Volgens planning zou wandeling 21 gaan langs de 'Visvijvers en Valkenhorst', maar delen van dit gebied bleken afgesloten in verband met het project 'Vernatting Grote Heide'.

Op deze dag in februari is het voorjaarsachtig weer. Een wat omfloerste zon, maar een blauwe hemel met witte wolken. Ideaal om in een klassiek Brabants landschap te wandelen. Het gehucht Straten bij Oirschot is een prima vertrekpunt.

Vanaf het plein in noordelijke richting (de Lopersestraat) nog meer langgevelboerderijen, nu vergezeld door de zoetige geur van ingekuild gras. Na ongeveer 500 m gaat het Hezenpad (*) linksaf; onze route gaat rechtdoor langs populieren,

Wulpse hyacinten in de kapel

Straten en de H. Antonius Abt

De nederzetting Straten is zeker al vanaf de 12e eeuw bewoond, er schijnen echter ook al sporen uit de Romeinse tijd gevonden te zijn.

Bijzonder is hier dat de ontginningen in de Middeleeuwen door collectieven hebben plaatsgevonden. Hierdoor ontstonden hechte gemeenschappen, die aan de zogenaamde herdgangen (de toegangswegen tot de weiden) woonden.

De bijzondere relatie van Straten met de H. Antonius ontstond tijdens een pestepidemie. De bewoners waren beducht voor besmetting en begroeven hun doden niet meer. Antonius zond daarom een witte schimmel die het vermogen had zichzelf voor een wagen in te spannen. Zo werd

bolle akkers, beukenhagen, sneeuwklonnes en krokussen in de tuinen.

Vanaf de bushalte of de parkeerplaats naar de rotonde. Hier de Montfortlaan in. Meteen links is er een curieus gezicht: een eik van 2 m staat op een kegelvormige zandhoop van wel 3 m hoog. De berg is half afgegraven, de boom lijkt zich wanhopig vast te klemmen aan de restanten en vooralsnog is dat gelukt in 2014. In 2020 is alleen de zandhoop er nog. Even verderop klinkt uit de Antoniuschool (in 2020 is dit het Dalton kindercentrum Avontuurlijk) een vrolijk maar onbestemd gezang. Rechtsaf de straat in die Straten heet. Spoedig wordt het gelijknamige gehucht bereikt – een leuke verzameling langgevelboerderijen (vrijwel allemaal rijksmonument) rondom een driehoekig plein. Middenin staat de kapel gewijd aan de H. Antonius Abt. De inrichting ervan is sober zoals bij een levenslange kluzenaar betaamt; alleen drie wulpse hyacinten op het altaar doorbreken de gestrengheid.

Vanaf het plein in noordelijke richting (de Lopersestraat) nog meer langgevelboerderijen, nu vergezeld door de zoetige geur van ingekuild gras. Na ongeveer 500 m gaat het Hezenpad linksaf; (*) onze route gaat rechtdoor langs populieren, bolle akkers, beukenhagen, sneeuwklonnes en krokussen in de tuinen.

(*) Voor de 4,3 km route hier linksaf het Hezenpad op, naar knooppunt 47.

De weg buigt rechtsom, dit blijven volgen maar in de volgende bocht (linksom)

de achterstand ingehaald, de pest verdween en de witte schimmel verdween even mysterieus als die gekomen was. De eerste kapel ter ere van Antonius werd in 1648 op last van de Staten Generaal afgebroken. Pas bij het herstel van de bisschoppelijke hiërarchie in 1853 kwam er een volwaardige vervanger. Ook in deze kapel wordt de H. Antonius met een varken aan zijn voet afgebeeld. Sommigen zeggen dat dit is omdat Antonius in zijn lange kluzenaarsbestaan de vraatzucht (waar een varken het symbool van is) heeft overwonnen. Anderen zeggen juist dat varkens door het eten van allerlei afval voorkomen dat ziekten zoals de pest zich verspreiden!

Vertrekpunt: de bushalte 'Bestseweg', ongeveer 1 km ten oosten van Oirschot aan de N621 Best-Oirschot

Parkeren: op het parkeerterrein bij de Opelgarage (te bereiken via de rotonde vlak bij de bushalte) of op de parkeerplaats in de Montfortlaan bij de school.

Openbaar vervoer: buslijn 141 of 142 vanaf het NS station Best; uitstappen bij de bushalte 'Bestseweg'

De totale wandeling is 10,3 km (GPS-bestand: PVGE 21c). Voor een korte wandeling (alleen Straten en Notel, 4,3 km. GPS-spoor: PVGE 21a) bij wandelknooppunt 48 linksaf het Hezenpad op (*) naar knooppunt 47, dat weer op de route ligt.

In de Mortelen is de route tot 8,3 km te verkorten (GPS-spoor: PVGE 21b): bij wandelknooppunt 6 (+) via de knooppunten 11 en 10 richting knooppunt 13 gaan. Bij de Schansstraat is er weer aansluiting op de beschreven route.

Langgevelboerderij

rechtdoor een semiverharde weg op. Het gehucht Snepseind blijft zo links liggen. Een verharde weg (de Mortelsgraaf) oversteken. Als de zandweg weer op de verharde weg komt vrijwel meteen linksaf (in feite schuin links voor) naar wandelknooppunt 6 (+).

(+) U kunt 2 km afsnijden door vanaf dit knooppunt via knooppunten 11 en 10 richting knooppunt 13 te gaan.

Het gebied hier heet 'Schooringsen', het is het zuidelijkste gedeelte van 'de Mortelen'. Om de essentie van dit gebied te ervaren – en niet uit balorigheid – kies ik ervoor om het smalle pad in noordelijke richting te nemen en niet naar wandel-

Bemoste omgevallen bomen

knooppunt 5 of 11 te gaan. Spoedig komen verwilderde weilanden in zicht; bemoste, omgevallen bomen alom. De waterstand is hier verhoogd, veel populieren sterven af maar de hazelaars bloeien op volle sterkte; een weeïge geur gaat in flarden door het bos. Verderop is het wat hoger; de populieren hier zien er gezonder uit.

'De Mortelen' is een onderdeel van een 1200 hectare groot coulisselandschap dat zich tussen Oirschot, Best en Boxtel bevindt. Het gebied is relatief laag gelegen; de ook aanwezige dekzandruggen ('donken') maar ook leemlagen in de grond verhinderen dat water snel wordt afgevoerd. Landontginningen in dit gebied kwamen daardoor pas laat op gang en gebeurden altijd 'stukje voor stukje'. Daardoor is een kleinschalig landschap ontstaan dat ook goed bewaard gebleven is. Kleine percelen weiland, hakhout en populierenbos wisselen elkaar af in een bonte mengeling. Thans is 'de Mortelen' beschermd en vanaf 1991 is er gewerkt aan allerlei vormen van natuurherstel. Ook is het gebied bekend om zijn gevarieerde flora. Vooral de grote aantallen bosanemonen en sleutelbloemen zijn opvallend. Daarvoor is het in februari te vroeg; de beste tijd is begin april.

Aan het einde van het pad linksaf; deze zandweg blijkt de Woekensesteeg te zijn. Bij wandelknooppunt 4 naar dito 5. Dit is 'in medias res' (het midden der dingen) van 'de Mortelen', een zogeheten start- en rustpunt. De start is voor wandelingen naar de nabijgelegen landgoederen Heerenbeek en Veldersbos, onder andere, maar als vertrekpunt is het door mij afgekeurd omdat het te ver van Eindhoven ligt en ook vanwege de afwezigheid van openbaar vervoer.

Rust is wel van toepassing, maar na een korte periode toch weer op pad, nu naar het zuiden; opnieuw de Lopersestraat.

De weg gaat nu voornamelijk langs weilanden; hakhoutsingels met elzen en eiken zijn er recent weer geplant om het landschap in zijn oude staat terug te brengen. De boerderijen hebben net iets te mooi aangeharkte tuinen, een bloeiende perzikboom met zoemende hommels stemt mij echter mild. Rechtsaf de Termeidesteeg in en daarna linksaf de Oudesteeg in. Bij het kruispunt De Fransman oversteken, de Oudesteeg verder aflopen. Bij het volgende kruispunt rechtsaf de Schansstraat in. ([Hier sluit de 8,3 km route vanaf \(*\) weer aan.](#))

Hier is aan de rechterkant een kwekerij die gespecialiseerd is in beuken voor ha-

Groot Bijstervelt achterzijde met links de residentie, midden-links het koetshuis, midden-rechts het klooster, rechts de kapel en daarvoor de brasserie. Op de voorgrond het park.

gen, maar ook in leibeuken. Er zijn allerlei schitterende vormen, maar het beukenprieel is het mooist. Aan het einde van de Schansstraat linksaf en een straat in die 'Notel' heet. Ook dit is een oud buurtschap. Wel is het helemaal aan Oirschot vastgegroeid, maar het driehoekige plein is nog gemakkelijk te herkennen. Daar links aanhouden en vervolgens rechtdoor.

Bij wandelknooppunt 47 ([Hier sluit de 4,3 km route vanaf \(+\) aan](#)) nog steeds rechtdoor; een grote variëteit van huizen en tuinen. Aan het einde linksaf de Montfoortlaan in. Deze laan is genoemd naar de paters Montfortanen die van 1903 tot 2012 een seminarie hadden in het voormalige kasteelhuys 'Groot Bijstervelt'. Voor dit doel werd dat huis uitgebreid met een onaantrekkelijke aanbouw en een dito kapel. De tuinen zijn wel heel mooi; helaas staan (in 2013) overal bordjes verboden toegang. Of 'kleine zonden' ook aan protestanten worden vergeven weet ik niet maar in ieder geval ga ik toch het terrein op.

In 2020 is Groot Bijstervelt gerenoveerd tot een zorglocatie. In het klooster is er 'zorg in een huiselijke omgeving', het koetshuis is het 'zorghotel' en de residentie huisvest 'wonen met zorg op afroep'.

De Kapel wordt in 2020 gerenoveerd, waarna het een multifunctionele bestemming krijgt. De aangebouwde brasserie is toegankelijk voor bewoners en bezoekers van buiten

Het eeuwenoude park is aangelegd in een Engelse landschapsstijl. Een slingerende waterpartij, romantische wandelpaden en verschillende religieuze elementen kenmerken het park en zijn onderdeel van de renovatie. De weelderige natuur is een heerlijke plek voor mens en tal van dieren. Het park is openbaar en dus voor publiek tijdens daglicht toegankelijk voor een heerlijke wandeling. Dat sla ik niet af en maak een excursie over dit terrein (GPS-spoor: Groot Bijstervelt 1,4 km). De brasserie met zijn terras zijn klaar, maar nog dicht vanwege Corona. Ik krijg visioenen van zomer en koele drank. Niet aan denken en doorlopen.

De 2013 foto's van de monumentale bomen neem ik toch maar vanaf de openbare weg. Naast deze twee kanjers ma-

Twee monumentale bomen staan in de voortuin van het voormalige Montfortanen-klooster. Een rode beuk is ongeveer 30 m hoog en heeft 6 m stamomvang. Zijn onderste takken leunen op de grond. Deze boom moet minstens 150 jaar oud zijn. Ook staat er een moerascipres, iets minder hoog en iets minder dik en waarschijnlijk ook jonger. Dit soort details over dikke bomen zijn bij thuiskomst van een wandeling gemakkelijk op internet te vinden. Het is echter ook mogelijk om het omgekeerde te doen; zoek eerst 'dikke bomen' in een stad of streek en plan er een wandeling omheen. Vooral stadswandelingen zijn op die manier te verlevendigen; behalve binnensteden komen dan ook parken en oude villawijken aan bod. De meest radicale actie in dit opzicht is om de dikste (D), de hoogste (H) of de oudste boom(O) van een bepaald soort te gaan opzoeken. In de top 50 (of 150 voor D, H en O) scoort de regio Eindhoven (3x) respectievelijk de provincie Noord-Brabant (14x) laag. Alleen de linde in Nueneen (zie wandeling 19) houdt qua stamomvang en qua ouderdom de regionale eer hoog. Een trompetboom in Valkenswaard (Luikerweg) scoort wel, maar alleen op hoogte!

ken ook de eiken van de Montfoortlaan zelf indruk op mij; lopen wordt schrijden. De Antoniusschool brengt mij daarna weer met beide benen op de grond. Rechtsaf en terug naar het vertrekpunt. In de verte gedreun van een schietoefening op de Oirschotse Heide en ook geratel van mitrailleurs. Veel werelden op een dag!

Ab Stevels / Cor Luijks